

«مطالعات جامعه‌شناسی»

سال پنجم، شماره بیستم، پائیز ۱۳۹۲

ص ص ۲۳-۳۸

بررسی رابطه رضایت از زندگی و گرایش به

نابهنجاری‌های اجتماعی در بین جوانان شهر بيله‌سوار

عدالت فیروزی زرگر^۱

دکتر محمود علمی^۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۳/۷

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۴/۵/۱۳

چکیده

تحقیق حاضر به بررسی رابطه رضایت از زندگی بر نابهنجاری‌های اجتماعی می‌پردازد. جامعه آماری پژوهش را نوجوانان و جوانان پسر در گروه سنی ۱۹-۱۵ ساله شهرستان بيله‌سوار تشکیل می‌دهند که تعداد آن‌ها ۱۱۰۰ نفر می‌باشد و از بین آن‌ها تعداد ۱۸۰ نفر با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران و به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب گردید. جهت آزمون فرضیات از همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی دو متغیره استفاده گردید. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد در حدود یک چهارم افراد مورد بررسی به نابهنجاری‌های اجتماعی گرایش دارند. بیشترین گرایش به مصرف دخانیات می‌باشد. کمترین گرایش نیز به دروغ‌گویی است. نتایج آزمون فرضیات حاکی از تایید فرضیات مورد بررسی است. بیشترین رابطه رضایت از زندگی با هویت ملی (با بتای ۰/۶۲۳) و دروغ‌گویی (با بتای ۰/۴۶۲-) است. چنان‌چه نتایج به دست آمده نشان می‌دهد رضایت از زندگی تاثیر کاهنده بر نابهنجاری‌های اجتماعی دارد. رضایت از زندگی تنها از طریق دسترسی به امکانات حاصل نمی‌شود برقراری ارتباط صحیح و دوستانه به خصوص از سوی والدین و ابراز محبت و تامین نیازهای عاطفی آن‌ها می‌تواند تاثیر زیادی در افزایش رضایت از زندگی و در نتیجه، کاهش نابهنجاری‌های اجتماعی داشته باشد.

واژگان کلیدی: نابهنجاری‌های اجتماعی، رضایت از زندگی، جوانان بيله‌سوار.

مقدمه

آرمان هر نظامی داشتن جامعه‌ای سالم است. جامعه‌ای که افراد آن براساس هنجارهای قانونی و ارزش‌های اخلاقی و مذهبی مورد توافق همگان عمل می‌کنند. در چنین جامعه‌ای بسترهای لازم برای پرورش

۱. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد تبریز واحد تبریز- ایران. E-mail: adalatfiruzi@yahoo.com

۲. استادیار جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد تبریز گروه علوم اجتماعی؛ تبریز- ایران (نویسنده مسئول).

E-mail: drmahmoodelmi@gmail.com

و رشد استعدادهای افراد شکل‌دهنده آن به وجود خواهد آمد. درچنین جامعه‌ای افرادخلاق پرورش خواهند یافت و رشد و تعالی کشور میسرخواهد شد. باین حال درهر جامعه‌ای کسانی یافت می‌شوندکه هنجارهای پذیرفته شده را زیر پا می‌گذارند و به اصطلاح نابهنجار محسوب می‌شوند.

اگر رفتار افراد جامعه با هنجارها، ارزش‌ها و عقاید اجتماعی جامعه در تعارض و تضاد باشد، در این صورت رفتار اجتماعی، رفتار نابهنجاری خواهد بود زیرا که بین خواسته‌ها، نیازها و آرمان اجتماعی سیستم موجود و افراد جامعه هماهنگی دیده نمی‌شود، و در این حالت روابط اجتماعی تنش‌زا و ستیزآمیز است. وجود چنین روابط نابهنجار در جامعه، سبب پیدایش مسائل و مشکلات اجتماعی شده و حرکت جامعه را ناموزون و نامتعادل می‌سازد. جامعه‌شناسی چنین مسائل و مشکلات اجتماعی را که زادهٔ عدم هماهنگی نظام ارزشی با خواسته‌ها و عملکردهای افراد جامعه است، تحت عنوان نابهنجاری اجتماعی مورد بررسی قرار می‌دهد. بزهکاری کودکان و نوجوانان، اعتیاد، خودکشی، دزدی و نابسامانی خانواده از این مقوله است (سیف‌اللهی، ۱۳۷۴: ۳۹).

جامعه‌شناسان به عوامل در تحلیل‌های خویش به عوامل مختلف تاثیرگذار بر ناهنجاری‌های اجتماعی اشاره می‌کنند با این حال موضوع رضایت زندگی که مفهوم کلی است و می‌تواند بیشتر عوامل مورد نظر جامعه‌شناسان را پوشش دهد کمتر مورد توجه قرار گرفته است. رضایت از زندگی یک مفهوم ذهنی و منحصر به فرد برای هر انسان است و عموماً به ارزیابی‌های شناختی یک شخص از زندگی‌اش اشاره دارد (داینر و دیگری، ۱۹۸۵؛ به نقل از شیرمحمدی و دیگری، ۱۳۸۹). سنجش رضایت از زندگی از مباحث مهم اجتماعی است که نسبتاً دیر به حوزه علوم اجتماعی راه یافت. با وجود آن که این موضوع ذیل مفهوم کلی - ترکیفیت زندگی و درواکنش به سنجش‌های اقتصادی مطرح شد، بررسی آن به سرعت به حوزه‌ای مستقل و مهمی در علوم اجتماعی تبدیل گشت. شاخص رضایت از زندگی در یک جامعه، مفهوم فراگیر و در عین حال پایداری است که منعکس‌کنندهٔ احساس و نظر کلی مردم آن جامعه نسبت به جهانی است که در آن زندگی می‌کنند و اهمیت آن به خاطر دلالت‌هایی است که نسبت به ویژگی‌های پایدار نظام اجتماعی در بر دارد (عبدی و دیگری، ۱۳۷۸: ۸۱). رضایت از زندگی پدیده‌ای است که پیامدهای خاص خود را دارد و با مقولات مهم دیگری مانند بیگانگی، کاهش اعتماد اجتماعی و ناهنجاری در ارتباط است.

کوووما- هانکانن و همکاران یک فراتحلیل درزمینهٔ رضایت از زندگی انجام دادند و دریافتند که رضایت کمتر از زندگی با خطر بالاتر خودکشی همبسته است، حتی وقتی متغیرهایی چون سن، جنس، وضعیت سلامت پایه و مصرف الکل کنترل شود مردان ناراضی از زندگی در مقایسه با زنان ناراضی، ۲۵ بار بیشتر در معرض خطر خودکشی قرار دارند (کوووما- هانکانن، ۲۰۰۱؛ به نقل از بخشی‌پور و دیگری، ۱۳۸۴). با توجه به نقش مثبت رضایت از زندگی در زندگی فردی و اجتماعی افراد و باتوجه به نقش منفی ناهنجاری‌ها در عدم موفقیت فردی و اجتماعی، پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این پرسش است که چه رابطه‌ای

بین رضایت از زندگی و ناهنجاری‌های اجتماعی نوجوانان شهر بيله‌سوار وجود دارد؟ آیا افرادی که رضایت بیشتری از زندگی خویش دارند کمتر به دچار ناهنجاری‌های اجتماعی می‌شوند؟

ناهنجاری‌های اجتماعی

به مسئله ناهنجاری‌های اجتماعی و به طور کلی کجروی‌های اجتماعی از سه منظر متفاوت زیست-شناختی، روان‌شناختی و جامعه‌شناختی، که به ترتیب ناظر بر ابعاد سه‌گانه زیستی، روانی و اجتماعی حیات انسانی است، نگریسته شده است.

نظریه‌های زیست‌شناختی به ساخت جسمانی انسان و رابطه آن با جرایم اجتماعی می‌پردازد و به نقش وراثت در انتقال کجرفتاری توجهی خاص دارد. نظریه‌های روان‌شناختی می‌کوشند بین ناهنجاری و ویژگی‌های شخصیتی و روانی رابطه برقرار کنند.

به گفته دورکیم، پدیده اجتماعی را باید با عوامل اجتماعی تبیین کرد و فروکاستن آن به سطوح روانی و زیستی جایز نیست. از این رو در تحقیق حاضر، با نگاه به ناهنجاری اجتماعی به مثابه مسئله اجتماعی، کوشش شده از نظریه‌های جامعه‌شناختی در تحلیل ناهنجاری‌های اجتماعی استفاده شود.

نظریه‌های کنترل (نظارت) اجتماعی

این نظریه در تحلیل و تبیین ناهنجاری‌های اجتماعی از نظریه‌های بانفوذ حوزه جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی می‌باشد که به طور کلی از نظریه نظم اجتماعی دورکیم تاثیر پذیرفته است. این نظریه علت اصلی ناهنجاری اجتماعی را نبود کنترل اجتماعی می‌داند. پیش‌فرض اساسی نظریه کنترل اجتماعی این است که بین میزان احساس تعلق و وابستگی جوانان و نوجوانان به الزامات و تقیدات اجتماعی حاکم بر نهادها و سازمانها و گروه‌های مختلف و کجرفتاری آنها همبستگی معناداری وجود دارد (هیرشی، ۱۹۶۹). به عبارت دیگر هرچه میزان تعلقات و تقیدات فرد به هنجارها، قواعد و رسوم جامعه ضعیف باشد فرد برای بروز ناهنجاری اجتماعی آمادگی بیشتری دارد. از جمله پیشگامان این نظریه می‌توان به آلبرت رایس، ایوان نای، والتر رکلس و تراویس هیرشی اشاره کرد (هگن، ۱۹۸۵: ۱۶۴).

نظریه‌های یادگیری اجتماعی

صاحب‌نظرانی که موضوع یادگیری اجتماعی را مطرح کرده‌اند بر این باورند که کجرفتاری و هم‌نواپی طی فرایندهای مشابه یاد گرفته می‌شوند و کجرفتاری نتیجه یادگیری هنجارها و ارزش‌های انحرافی به ویژه در چهارچوب خرده فرهنگ‌ها و گروه‌های همسالان است. بنابراین نکته اساسی در این نظریه‌ها این است که افراد، کجرفتاری را در طول تعامل خود و طی فرایندهای یاد می‌گیرند. از برجسته‌ترین نظریه‌پردازان این حوزه می‌توان به ادوین ساترلند و دانیل گلیزر و رابرت برگس را نام برد.

نظریه‌های خرده فرهنگی

در رویکرد خرده فرهنگی، ناپهنجاری رفتاری با توجه به ویژگی‌های خرده فرهنگی اعم از، باورها، اعتقادات، زبان، شیوه‌های قومی، عادات و ارزش‌ها و نظایر آن‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد. پیش فرض اساسی این رویکرد این است که دوستان و گروه‌های همسالان ناپهنجار می‌توانند بیشترین همبستگی را با رفتارهای ناپهنجار جوانان داشته باشند (گیدنز، ۱۳۷۳: ۱۴۳). یکی از این خرده فرهنگ‌ها، خرده فرهنگ بزهکاری است که نظریه آبرت کوهن در این مورد برجسته است.

نظریه‌های فشار ساختاری

نظریه فشار ساختاری رفتار ناپهنجار را نتیجه فشارهای اجتماع می‌داند که بعضی مردم را وادار به ناپهنجاری می‌کند. از مهم‌ترین تبیین‌های جامعه‌شناختی که فشار ساختاری را عامل اصلی ناپهنجاری در افراد می‌پندارد نظریه آنومی دورکیم، فرصت‌های مشروع افتراقی مرتون، ناکامی منزلتی کوهن و فرصت‌های نامشروع افتراقی کلوارد والین است.

رضایت از زندگی

رضایت از زندگی از نظر لغوی به معنی چگونگی زندگی بوده و در اصطلاح مفهومی چند وجهی، نسبی، و متأثر از زمان و مکان و ارزش‌های فردی و اجتماعی است و هم‌چنین دارای ابعاد عینی و بیرونی، ذهنی و درونی است که نمی‌توان برای آن تعریفی جامع و مانع ارائه داد (ربانی و دیگری، ۱۳۹۰: ۸۲). داینر با بیان مفهوم خوشبختی ذهنی، رضایت از زندگی را به عنوان ارزیابی ذهنی فرد از کیفیت کلی زندگی خویش و یا برخی از جنبه‌های خاص زندگی‌اش تعریف کرده است. وی با طراحی پرسشنامه‌ای پنج گویه-ای در مقیاسی هفت درجه‌ای رضایت فرد از زندگی خویش را می‌سنجد.

فلس و پری^۱ (۱۹۹۶) رضایت از زندگی را به عنوان یک احساس نیک تعریف می‌کنند که شامل ارزیابی قابل مشاهده و درونی از احساسات نیک مادی، جسمانی، و اجتماعی می‌باشد که به وسیله مجموعه‌ای منحصر به فرد از ارزش‌ها اندازه‌گیری می‌شود (شیرمحمدی و دیگری، ۱۳۸۹: ۶۵).

مایکالس^۲ (۱۹۸۶) رضایت از زندگی را تفاوت ادراک فرد از این که اشیاء چگونه هستند و چگونه می‌توانند باشند، تعریف کرده است. سوزا و سانجا^۳ (۲۰۰۱) رضایت از زندگی را به عنوان تفاوت بین آن چه که شخص می‌خواهد و آن چه که هست بیان می‌کنند. این دو درحقیقت یک تفاوت بین واقعیت و ایده‌آل را مطرح کرده‌اند.

¹ Felse & parry

² Mayklas

³ Sousa & Sanja

رضایت‌مندی از زندگی بیانگر میزان ارضای تمایلات و نیازهای اساسی انسان است. رضایت‌مندی را می‌توان به عنوان ارضای نیازهای اساسی و تلقی مثبت و احساس خوشایند افراد به قلمروهای مختلف زندگی بیان کرد (عظیمی‌هاشمی، ۱۳۸۳: ۷۱). در تمامی این تعاریف معیار رضایت از زندگی، ذهنیت فرد است. به این معنا که فرد به لحاظ ذهنی تاجه اندازه بین‌واقعیت زندگی و ایده‌آل‌هایش هماهنگی احساس می‌کند. چنان‌که کمبل رضایت از زندگی را بازتاب توازن میان آرزوهای شخص و وضعیت فعلی او می‌داند. به عبارت دیگر رضایت از زندگی منعکس‌کننده احساس و نظر کلی افراد یک جامعه نسبت به جهانی است که در آن زندگی می‌کنند.

در نگاه به متغیر رضایت از زندگی دو رویکرد نظری وجود دارد: در رویکرد نخست، رضایت از زندگی به مثابه یک سازه چند بعدی در نظر گرفته می‌شود و رویکرد دوم به رضایت از زندگی به مثابه یک متغیر بسیط می‌نگرد.

رضایت از زندگی به مثابه یک سازه

در این نگاه رضایت از زندگی سازه‌ای است که دارای ابعادی چند است، البته در این رویکرد نیز تنوعی حاکم است. در برخی کارهای انجام شده ابعاد رضایت از زندگی عبارت‌اند از: رضایت از زندگی خانوادگی، رضایت از مسکن، رضایت از شغل و رضایت از تندرستی. در پژوهشی دیگر ابعاد رضایت از زندگی عبارت‌اند از: رضایت از خود، رضایت از دوستان، رضایت از خانواده، رضایت از محیط زندگی، رضایت از محیط کار.

رضایت از زندگی به مثابه یک متغیر بسیط

در این نگاه رضایت از زندگی فاقد ابعاد است و اگر در تحقیقات از گویه‌های متعددی برای سنجش آن استفاده شده قصد محقق ارتقاء سطح سنجش آن از ترتیبی به فاصله‌ای بوده، هر چند در برخی از تحقیقات برای سنجش از یک گویه استفاده شده است.

نگاه به رضایت از زندگی به مثابه سازه‌ای دارای ابعادی از جنس رضایت، نگاهی نارسا است. به نظر می‌رسد کلی بودن مفهوم زندگی و انتزاعی بودن آن، رضایت از زندگی را دارای ویژگی منحصر به فردی نموده است. زندگی مساوی مجموع حیطه‌های آن مانند خانواده، دوستان، اوقات فراغت، محل سکونت، محل اشتغال و ... نیست. اگر چه حیطه‌های مذکور بخش زیادی از زندگی را تشکیل می‌دهند، اما زندگی چیزی ماورای این حوزه‌ها نیز در خود دارد.

تاکنون تحقیقی که به طور مستقیم به بررسی تاثیر رضایت از زندگی بر میزان ناهنجاری پرداخته باشد؛ انجام نشده است بر این اساس در بررسی پیشینه تحقیق به تحقیقات انجام شده در ارتباط با متغیرهای مورد پژوهش یعنی رضایت از زندگی و ناهنجاری اجتماعی اشاره می‌شود.

گلچین و زردموی (۱۳۹۰) تحقیق با عنوان «تبیین نوجوانان تهرانی از زندگی خانوادگی‌شان بر حسب میزان تحقق نظم در خانواده» انجام داده‌اند

روایی و همکاران (۱۳۸۹) تحقیقی با عنوان عوامل خانوادگی موثر بر گرایش به ناهنجاری اجتماعی و راهکارهای پیشگیری از آن (اداره امور پلیسی ناهنجاری‌های اجتماعی) انجام داده‌اند.

معیدفر و مقدم (۱۳۸۹) تحقیقی با عنوان نقش هویت محله‌ای در کاهش و کنترل گرایش به رفتارهای ناهنجار اجتماعی در شهر (مورد محله‌های شهر تهران) انجام داده است.

قاسمی (۱۳۸۹) تحقیقی تحت عنوان "بررسی علل اجتماعی و اقتصادی بزهکاری اطفال در استان اردبیل" (مطالعه موردی کانون اصلاح و تربیت استان) به روش پیمایشی از نوع همبستگی و مقایسه‌ای انجام داده است.

علمی (۱۳۸۱) در رساله دکترای خود با عنوان گونه‌شناسی خانواده و رفتارهای نوجوانان شهر تبریز (مطالعه در بین دو گروه از نوجوانان مجرم و عادی در شهر تبریز) در پی یافتن پاسخ به این سوال بوده که چرا برخی افراد جامعه به ویژه نوجوانان نمی‌توانند خود را با ارزش‌ها و هنجارهای برخاسته از آن هم‌نوا سازند؟

همان‌طور که پیشینه تحقیقات انجام شده نشان می‌دهد، تحقیقات متعددی در ارتباط با ناهنجاری‌های اجتماعی و کجروی انجام شده است در بیشتر این تحقیقات محققان مختلف به دنبال بررسی تاثیر عوامل مختلف اجتماعی بر رفتارهای انحرافی بودند با این حال تا حال تحقیقی که رابطه رضایت از زندگی را با ناهنجاریهای اجتماعی بررسی کند انجام نشده است و از این نظر تحقیق حاضر با تحقیقات دیگر در این زمینه متمایز می‌گردد. هم‌چنین در این تحقیق ناهنجاری‌های اجتماعی متمایز از رفتارهای خلاف قانونی است که جرم یا بزه شناخته می‌شوند و از این نظر نیز تحقیق حاضر متفاوت از تحقیقات دیگر می‌باشد. حال اهداف کلی و جزئی تحقیق حاضر به شرح زیر می‌باشد:

- تعیین رابطه میزان رضایت از زندگی و گرایش به ناهنجاریهای اجتماعی در بین جوانان شهر بيله-سوار.

- تعیین رابطه میزان رضایت از زندگی و گرایش به انزواطلبی در بین جوانان شهر بيله-سوار.

- تعیین رابطه میزان رضایت از زندگی و گرایش به دروغگویی در بین جوانان شهر بيله-سوار.

- تعیین رابطه میزان رضایت از زندگی و گرایش به فرهنگ غربی در بین جوانان شهر بيله-سوار.

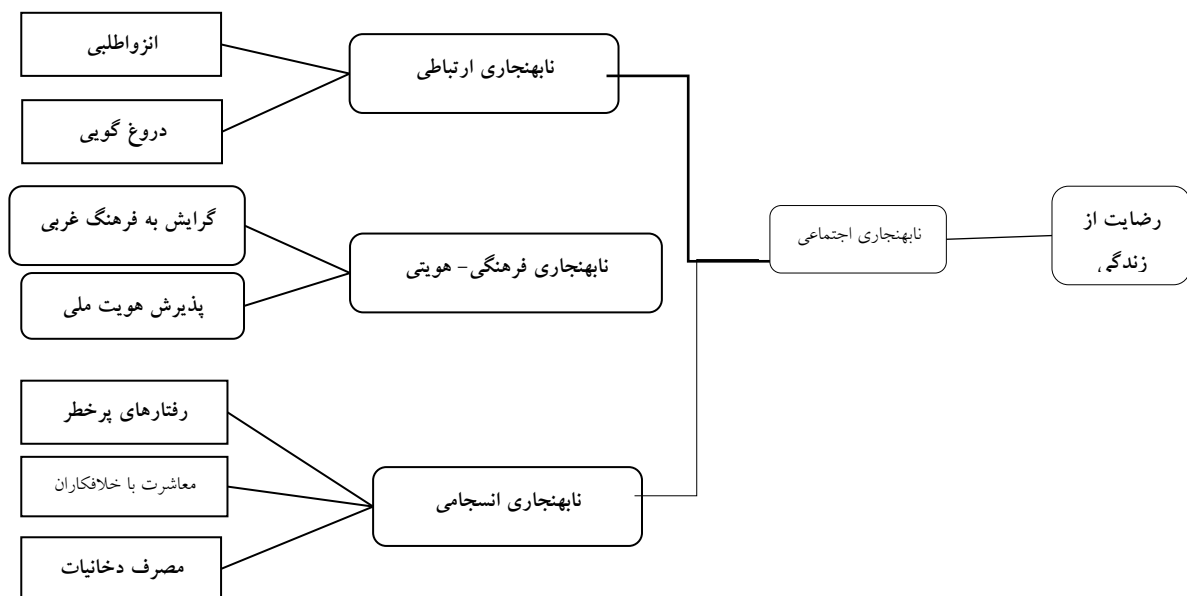
- تعیین رابطه میزان رضایت از زندگی و میزان پذیرش هویت ملی در بین جوانان شهر بيله-سوار.

- تعیین رابطه میزان رضایت از زندگی و گرایش به رفتارهای پرخطر در بین جوانان شهر بيله-سوار.

- تعیین رابطه میزان رضایت از زندگی و گرایش به معاشرت با خلاف‌کاران در بین جوانان شهر بيله-سوار.

سوار.

- تعیین رابطه میزان رضایت از زندگی و گرایش به مصرف دخانیات در بین جوانان شهر بيله‌سوار. باتوجه به بحث‌های نظری و مرور پیشینه تحقیق و سنخ‌شناسی انواع ناهنجاری که با استناد به فرا تحلیل و گونه‌شناسی که توسط علی احمدی (۱۳۸۵) انجام گرفته است مدل مفهومی تحقیق در جدول شماره (۱) به صورت زیر می‌باشد.

شکل شماره (۱): مدل تحلیلی تحقیق

ابزار و روش

این تحقیق بر مبنای هدف جزء تحقیقات کاربردی می‌باشد. جامعه آماری در پژوهش حاضر کلیه جوانان شهر بيله‌سوار در گروه سنی ۱۵ الی ۱۹ سال می‌باشد که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ نفوس و مسکن کشور جمعیت گروه سنی ۱۵ الی ۱۹ ساله ها ۱۱۰۰ نفر می‌باشد. برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است که با توجه به حجم جامعه برای گروه سنی ۱۵ الی ۱۹ ساله‌ها تعداد ۱۸۰ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شد. روش نمونه‌گیری به صورت خوشه‌ای چند مرحله‌ای می‌باشد. برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده می‌شود. برای سنجش رضایت از زندگی از مقیاس رضایت از زندگی داینر استفاده می‌شود. این مقیاس از ۵ آیتم تشکیل شده است و رضایت کلی از زندگی را می‌سنجد. پایایی این مقیاس در تحقیقات مختلف از جمله تحقیق بیانی وهمکاران (۱۳۸۶) مورد تأیید قرار گرفته است. هم‌چنین پرسشنامه ناهنجاری‌های اجتماعی با توجه به تعاریف نظری و عملیاتی به صورت محقق ساخته طراحی شده است.

روایی و پایایی پرسشنامه

برآورد «اعتبار^۱» پرسشنامه نیز از طریق «اعتبار صوری^۲» صورت گرفته است. پایایی کل مقیاس آماره «آلفا» می‌باشد. به این ترتیب پس از ارائه پرسشنامه به ۳۰ نفر از نوجوان و جوانان و انجام پیش-آزمون، برآورد پایایی پرسشنامه این تحقیق از طریق آلفای کرونباخ با استفاده از نرم افزار SPSS انجام شد که در جدول شماره (۱) ارائه گردیده است.

جدول شماره (۱): خروجی پایایی پرسشنامه به تفکیک متغیرهای تحقیق

متغیرها	تعداد سئوالات	خروجی پایایی پرسشنامه (آلفای کرونباخ)
رفتارهای پرخطر	۵	۰/۸۸۱
معاشرت با خلاف کاران	۳	۰/۸۹۰
گرایش به دخانیات	۴	۰/۸۵۶
انزوای طبیعی	۳	۰/۸۹۵
دروغگویی	۵	۰/۷۰۹
گرایش به فرهنگ غربی	۴	۰/۸۷۷
هویت ملی	۳	۰/۸۱۵
رضایت از زندگی	۵	۰/۹۳۵

نتایج و یافته‌ها

برای سنجش متغیر رضایت از زندگی از مقیاس رضایت از زندگی (SWLS) دینر استفاده شده است. این مقیاس از ۵ آیتم تشکیل شده است و رضایت کلی از زندگی را می‌سنجد. وضعیت رضایت پاسخگویان از زندگی خویش در جدول شماره (۲) آمده است.

1. Validity

2. Face validity

جدول شماره (۲): توزیع فراوانی و درصدی پاسخگویان بر اساس میزان رضایت از زندگی

میزان موافقت		کاملاً مخالف		مخالف		بی‌نظر		موافق		کاملاً موافق	
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
رضایت از زندگی											
در اکثر مواقع زندگی من «ایده‌آل» است											
۲۳	۲۳	۱۳٪	۵۲	۲۹٪	۳۸	۲۱٪	۳۹	۲۲٪	۲۸	۱۶٪	۲۸
من از زندگی خود رضایت دارم											
۲۴	۲۴	۱۳٪	۳۸	۲۱٪	۴۷	۲۶٪	۲۸	۱۶٪	۴۳	۲۴٪	۴۳
شرایط زندگی من بسیار عالی است											
۲۰	۲۰	۱۱٪	۴۷	۲۶٪	۳۱	۱۷٪	۴۶	۲۶٪	۳۶	۲۰٪	۳۶
تا به حال چیزهای مهم مورد نظرم را در زندگی به دست آورده‌ام											
۳۵	۳۵	۱۹٪	۳۵	۱۹٪	۳۱	۱۷٪	۲۸	۱۶٪	۵۱	۲۸٪	۵۱
اگر می‌توانستم دوباره زندگی‌م را شروع کنم، چیزی را تغییر نمی‌دادم											
۱۶	۱۶	۹٪	۴۵	۲۵٪	۳۲	۱۸٪	۴۰	۲۲٪	۴۷	۲۶٪	۴۷
میانگین رضایت از زندگی											
۲۴	۲۴	۱۳٪	۴۳	۲۴٪	۳۶	۲۰٪	۳۶	۲۰٪	۴۱	۲۳٪	۴۱

در جدول وضعیت پاسخگویی با هر یک از سوالات رضایت زندگی آمده است. همان طور که وضعیت میانگین رضایت نشان می‌دهد در مجموع ۱۳ درصد نوجوانان مورد بررسی دارای رضایت خیلی کم، ۲۴ درصد کم، ۲۰ درصد زیاد و ۲۳ درصد خیلی زیاد می‌باشند. براساس نتایج فوق درصد کسانی که رضایت زیادی از زندگی‌شان دارند از کسانی که رضایت پایینی دارند بیشتر است باین حال افراد ناراضی در صدقابل توجهی (در مجموع ۳۷ درصد) را تشکیل می‌دهند و این امر در عملکرد رفتاری آن‌ها می‌تواند تاثیرگذار باشد.

وضعیت ناهنجاری‌های اجتماعی

هفت شاخص برای ناهنجاری‌های اجتماعی در نظر گرفته شده است که وضعیت این شاخص‌ها در بین جوانان بيله‌سوار به شرح جدول شماره (۳) می‌باشد.

جدول شماره (۳): وضعیت ناهنجاری‌های اجتماعی

میزان موافقت متغیر	کاملاً مخالف		مخالف		بی‌نظر		موافق		کاملاً موافق	
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
رفتارهای پرخطر	۴۹	۲۷٪	۴۷	۲۶٪	۳۸	۲۱٪	۲۶	۱۴٪	۲۱	۱۲٪
معاشرت با خلاف‌کاران	۴۷	۲۶٪	۵۲	۲۹٪	۳۷	۲۱٪	۳۴	۱۹٪	۹	۵٪
گرایش به دخانیات	۴۳	۲۴٪	۴۲	۲۳٪	۴۴	۲۴٪	۳۳	۱۸٪	۱۸	۱۱٪

۲/۶۳	٪۶	۱۰	٪۲۰	۳۶	٪۲۳	۴۱	٪۲۸	۵۰	٪۲۲	۳۹	گرایش به انزواطلبی
۲/۵۴	٪۸	۱۴	٪۱۶	۲۹	٪۲۲	۴۰	٪۲۹	۵۴	٪۲۴	۴۳	گرایش به دروغ‌گویی
۲/۵۶	٪۹	۱۶	٪۱۷	۳۱	٪۲۱	۳۷	٪۲۹	۵۲	٪۲۴	۴۴	گرایش به فرهنگ غربی
۲/۵۸	٪۷	۱۸	٪۱۸	۲۲	٪۲۲	۴۰	٪۳۰	۴۷	٪۲۳	۳۵	هویت ملی

گرایش به رفتارهای پرخطر یکی از نابهنجاری‌های اجتماعی است که نوجوانان انجام می‌دهند. بر اساس نتایج به دست آمده در مجموع ۲۷ درصد افراد مورد بررسی گرایش خیلی کم، ۲۶ درصد گرایش کم، ۱۴ درصد گرایش زیاد و ۱۲ درصد نیز گرایش خیلی زیاد به این رفتارها دارند. به این ترتیب بیش از ۵۰ درصد نوجوانان مورد بررسی گرایش پایینی به رفتارهای پرخطر دارند. با این حال حدود یک چهارم (۲۶ درصد) گرایش‌شان به این رفتارها بالا می‌باشد.

در مورد معاشرت با افراد خلاف‌کار و نابهنجار، نتایج به دست آمده نشان می‌دهد حدود ۲۶ درصد معاشرت خیلی کم، ۲۹ درصد معاشرت کم، ۱۹ درصد معاشرت زیاد و ۵ درصد نیز خیلی زیاد دارند. به این ترتیب با توجه به نتایج فوق در حدود (۵۵ درصد) معاشرت کمی با این افراد دارند. با این حال نزدیک یک چهارم نوجوانان مورد بررسی (۲۴ درصد) گرایش معاشرت زیادی با خلاف‌کاران دارند.

گرایش به دخانیات یکی دیگر از مولفه‌های نابهنجاری اجتماعی است که نتایج آن در جدول فوق نشان داده شده است. با توجه به نتایج به دست آمده ۲۴ درصد گرایش خیلی کم، ۲۳ درصد گرایش کم، ۱۸ درصد گرایش زیاد و ۱۱ درصد نیز گرایش خیلی زیاد به مواد دخانی دارند. با این حال حدود ۲۹ درصد افراد گرایش زیادی به مصرف این موارد دارند که نسبت بالایی می‌باشد. براساس نتایج فوق بیشترین گرایش به مصرف سیگار و قلیان می‌باشد. انزواطلبی، عدم ارتباط با دیگران و عدم مشارکت در کارهای جمعی است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که ۲۲ درصد افراد مورد بررسی گرایش خیلی کم، ۲۸ درصد گرایش کم، به این نوع رفتار دارند در حالی که ۲۰ درصد گرایش زیاد و ۶ درصد نیز خیلی زیاد دارند یعنی در حدود ۲۶ درصد افراد رفتارهای انزواطلبانه از خود نشان می‌دهند که این نسبت، درصد بالایی است. در ارتباط با دروغ‌گویی نتایج بدست آمده نشان می‌دهد ۲۴ درصد گرایش خیلی کم، ۲۹ درصد گرایش کم، ۱۶ درصد گرایش زیاد و ۸ درصد نیز گرایش خیلی زیاد به دروغ‌گویی دارند.

با توجه به نتایج به دست آمده در حدود ۲۴ درصد گرایش خیلی کم، ۲۹ درصد گرایش کم، ۱۷ درصد گرایش زیاد و ۹ درصد نیز گرایش خیلی زیاد به فرهنگ غربی دارند.

براساس نتایج به دست آمده پذیرش ۲۳ درصد خیلی زیاد و ۳۰ درصد زیاد می باشد در حالی که ۱۸ درصد کم و ۷ درصد خیلی کم است. به این معنا که پذیرش و تعلق به هویت ملی در حدود ۵۳ درصد به میزان زیاد و در ۲۵ درصد به میزان کم می باشد.

باتوجه به نتایج به دست آمده در مجموع می توان گفت که میزان گرایش به ناپهنجاری‌های اجتماعی در بین نوجوانان و جوانان مورد بررسی در حدود ۲۵ درصد می باشد یعنی یک چهارم افراد مورد بررسی گرایش به ناپهنجاری اجتماعی دارند و این میزان درصد بالایی می باشد. در ادامه چگونگی تاثیر رضایت از زندگی در ناپهنجاری اجتماعی مورد آزمون قرار می گیرد.

یافته‌های استنباطی

هفت فرضیه برای آزمون ارائه شده است که با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون دو متغیره مورد آزمون قرار گرفتند و نتایج حاصله به شرح جدول شماره (۴) می باشد.

جدول شماره (۴): نتایج آزمون فرضیه‌ها

شماره فرضیه	بیان فرضیه	همبستگی پیرسون	ضریب تعیین R^2	سطح معنی داری (p)
۱	بین میزان رضایت از زندگی و گرایش به انزوایی در بین جوانان شهر بيله‌سوار رابطه معنادار وجود دارد.	-۰/۴۴۲	۰/۱۹۵	۰/۰۰۰
۲	بین میزان رضایت از زندگی و گرایش به دروغگویی در بین جوانان شهر بيله‌سوار رابطه معنادار وجود دارد.	-۰/۴۶۲	۰/۲۱۳	۰/۰۰۰
۳	بین میزان رضایت از زندگی و گرایش به فرهنگ غربی در بین جوانان شهر بيله‌سوار رابطه معنادار وجود دارد.	-۰/۴۳۸	۰/۱۹۲	۰/۰۰۰
۴	بین میزان رضایت از زندگی و میزان پذیرش هویت ملی در بین جوانان شهر بيله‌سوار رابطه معنادار وجود دارد.	۰/۶۲۳	۰/۳۸۸	۰/۰۰۰
۵	بین میزان رضایت از زندگی و گرایش به رفتارهای پرخطر در بین جوانان شهر بيله‌سوار رابطه معنادار وجود دارد.	-۰/۳۴۹	۰/۱۵۵	۰/۰۰۰
۶	بین میزان رضایت از زندگی و گرایش به معاشرت با خلاف-کاران در بین جوانان شهر بيله‌سوار رابطه معنادار وجود دارد.	-۰/۳۵۳	۰/۱۲۵	۰/۰۰۰
۷	بین میزان رضایت از زندگی و گرایش به مصرف دخانیات در بین جوانان شهر بيله‌سوار رابطه معنادار وجود دارد.	-۰/۴۴۶	۰/۱۹۹	۰/۰۰۰
فرضیه اصلی	بین میزان رضایت از زندگی و ناپهنجاری‌های اجتماعی در بین جوانان شهر بيله‌سوار رابطه معنادار وجود دارد.	-۰/۲۸۷	۰/۰۷۷	۰/۰۰۰

درمورد فرضیه اول، ضریب همبستگی بین رضایت از زندگی و گرایش به انزوایابی $-0/442$ می‌باشد. جهت همبستگی منفی است که نشان دهنده تأثیر منفی رضایت از زندگی بر انزوایابی می‌باشد. یعنی با افزایش رضایت از زندگی انزوایابی کاهش می‌یابد. ضریب تعیین $0/195$ می‌باشد. مقدار ضریب تعیین نشان می‌دهد که $19/5$ درصد تغییرات متغیر وابسته توسط رضایت از زندگی تبیین می‌شود.

درمورد فرضیه دوم، ضریب همبستگی بین رضایت از زندگی و گرایش به دروغ‌گویی $-0/462$ می‌باشد. جهت همبستگی منفی است که نشان دهنده تأثیر منفی رضایت از زندگی بر دروغ‌گویی است. مقدار ضریب تعیین نشان می‌دهد که $21/3$ درصد تغییرات متغیر وابسته توسط رضایت از زندگی تبیین می‌شود.

درمورد فرضیه سوم، ضریب همبستگی رضایت از زندگی و گرایش به فرهنگ غربی $-0/438$ می‌باشد. جهت همبستگی منفی است که نشان دهنده تأثیر منفی رضایت از زندگی بر گرایش به فرهنگ غربی است. ضریب تعیین $0/192$ می‌باشد. مقدار ضریب تعیین نشان می‌دهد که $19/2$ درصد تغییرات گرایش به فرهنگ غرب توسط رضایت از زندگی تبیین می‌شود.

در مورد فرضیه چهارم، ضریب همبستگی بین میزان پذیرش هویت ملی $0/623$ می‌باشد. جهت همبستگی مثبت است که نشان دهنده تأثیر مثبت رضایت از زندگی بر پذیرش هویت ملی است. ضریب تعیین $0/388$ می‌باشد. مقدار ضریب تعیین نشان می‌دهد که $38/8$ درصد تغییرات گرایش به هویت ملی توسط رضایت از زندگی تبیین می‌شود.

در مورد پنجم، ضریب همبستگی بین رضایت از زندگی و گرایش به رفتارهای پرخطر $-0/349$ می‌باشد. جهت همبستگی منفی است که نشان دهنده تأثیر منفی رضایت از زندگی بر گرایش به رفتارهای پرخطر است. ضریب تعیین $0/155$ می‌باشد. مقدار ضریب تعیین نشان می‌دهد که $15/5$ درصد تغییرات گرایش به هویت ملی توسط رضایت از زندگی تبیین می‌شود.

در مورد فرضیه ششم، ضریب همبستگی بین رضایت از زندگی و گرایش به معاشرت با خلاف‌کاران $-0/353$ می‌باشد. جهت همبستگی منفی است که نشان دهنده تأثیر منفی رضایت از زندگی بر معاشرت با خلاف‌کاران است. ضریب تعیین $0/125$ می‌باشد. مقدار ضریب تعیین نشان می‌دهد که $12/5$ درصد تغییرات گرایش به معاشرت با خلاف‌کاران توسط رضایت از زندگی تبیین می‌شود.

در مورد فرضیه هفتم، ضریب همبستگی بین دو متغیر فوق $-0/446$ می‌باشد. جهت همبستگی منفی است که نشان دهنده تأثیر منفی رضایت از زندگی بر گرایش به مصرف دخانیات است. ضریب تعیین $0/199$ می‌باشد. مقدار ضریب تعیین نشان می‌دهد که $19/9$ درصد تغییرات گرایش به مصرف دخانیات توسط رضایت از زندگی تبیین می‌شود.

در مورد فرضیه اصلی، ضریب همبستگی بین رضایت از زندگی و ناپهنجاری‌های اجتماعی $-0/287$ می‌باشد. جهت همبستگی منفی است که نشان دهنده تأثیر منفی رضایت از زندگی بر ناپهنجاری‌های

اجتماعی است. یعنی با افزایش رضایت از زندگی ناهنجاری‌های اجتماعی کاهش می‌یابد. ضریب تعیین $0/077$ می‌باشد. مقدار ضریب تعیین نشان می‌دهد که $7/7$ درصد تغییرات ناهنجاری‌های مختلف اجتماعی توسط رضایت از زندگی تبیین می‌شود.

نتایج به دست آمده از آزمون رگرسیون خطی نشان می‌دهد که رضایت از زندگی با گرایش به ناهنجاری‌های اجتماعی رابطه معنادار دارد به این ترتیب کسانی که رضایت بیشتری از زندگی‌شان دارند کمتر رفتارهای ناهنجار انجام می‌دهند. براساس نتایج به دست رضایت از زندگی بیشترین تاثیر را هويت ملی با مقدار بتای $0/693$ دارد. هم‌چنین کمترین تاثیر مربوط به معاشرت با خلاف‌کاران با بتای $-0/352$ و رفتارهای پرخطر با بتای $-0/394$ می‌باشد.

نتیجه‌گیری

ناهنجاری‌های اجتماعی از جمله مهم‌ترین مسائل اجتماعی در هر جامعه است که به عوامل و متغیرهای متفاوتی بستگی دارد و از این رو برای کاهش آن در جامعه باید برنامه‌ریزی در نهادهای متفاوتی مثل خانواده، مدرسه، دانشگاه، سطح جامعه و ... انجام گیرد زیرا با سالم‌سازی فضای اخلاق عمومی جامعه و خانواده می‌توان از میزان ناهنجاری کاست. در این پژوهش رابطه رضایت از زندگی بر ناهنجاری‌های اجتماعی سنجیده شده است. احساس رضایت، از بازتاب توازن میان آرزوهای شخصی و وضعیت عینی فردی و اجتماعی به وجود می‌آید (اینگلهارت، ۱۳۷۳: ۲۴۱). نتایج به دست آمده بیانگر پایین بودن رضایت از زندگی در بین افراد مورد بررسی است. این یافته‌ها هم از حیث توصیفی و هم از وجه تبیینی و سبب-شناسی با نتایج پژوهش‌های داخلی همخوانی دارد.

متغیر رضایت از زندگی بر اساس نظریه احساس محرومیت قابل تبیین است زیرا این نظریه از یک طرف به کمبودهای عاطفی (مثل عدم ارضای نیازهای عاطفی) و از طرف دیگر به کمبودهای مادی و در نهایت به رابطه پویای بین این دو که در رضایت از زندگی افراد مؤثر است، اشاره دارد.

نتایج به دست آمده حاکی از تاثیر معنادار و کاهنده رضایت از زندگی بر ناهنجاری‌های اجتماعی است نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که رضایت از زندگی رابطه منفی با ناهنجاری‌های اجتماعی دارد. افرادی که از شرایط زندگی خویش راضی هستند گرایش کمتری به انواع ناهنجاری‌های اجتماعی دارند این یافته با نتایج تحقیق هزارجریبی و صفری‌شالی (۱۳۸۹) همسو می‌باشد. این محققان با به بررسی عوامل ارتکاب جرم پرداخته و تاثیر رضایت از زندگی را با ضریب $(0/10)$ نشان می‌دهند. هم‌چنین بخشی و همکاران (۱۳۸۴) در تحقیقی با عنوان بررسی رابطه میان رضایت از زندگی و حمایت اجتماعی با سلامت روان در دانشجویان به نتایج مشابهی دست یافتند. گلچین و زردموی (۱۳۹۰) به این نتیجه رسیدند که مشکلات تربیتی دانش‌آموزان بیشتر ناشی از شیوه ارضای نیازهای نوجوانان است. ارضاء نیازهای ثانویه از قبیل نیاز به تعلق و نیازهای شناختی بیشترین تاثیر را در حل مشکلات تربیتی نوجوانان دارد.

دیدگاه‌های مختلف جامعه‌شناسی هرکدام تبیین خاصی از ناپهنجاری‌های اجتماعی دارند. نظریه کنترل اجتماعی علت اصلی ناپهنجاری را در فقدان کنترل و ضعف نظارت‌های اجتماعی می‌داند. نظریه‌های یادگیری در تبیین ناپهنجاری‌های اجتماعی به یادگیری هنجارها و ارزش‌های انحرافی به ویژه در چهارچوب خرده‌فرهنگ‌ها و گروه‌های همسالان توجه دارند.

نظریه فشار ساختاری رفتار ناپهنجار را نتیجه فشارهای اجتماع می‌داند که بعضی مردم را وادار به ناپهنجاری می‌کند. کوهن در قالب نظریه ناکامی منزلتی معتقد است افراد که متعلق به طبقه اجتماعی پایین هستند به واسطه آشنایی با ارزش‌های طبقه متوسط احساس ناکامی می‌کنند. آن‌ها نمی‌توانند به پای فرزندان طبقه بالا برسند و در نتیجه برای جبران این ناکامی به ناپهنجاری‌های اجتماعی رو می‌آورند بنابر این احساس نارضایتی از وضعیت زندگی خویش که به دنبال ناکامی حاصل می‌شود زمینه گرایش نوجوانان و جوانان طبقات پایین را به کجروی فراهم می‌کند. در قالب این رویکرد کوهن و مرتون معتقدند اعضای طبقه پایین بیش از دیگران احتمال دارد که در فعالیت‌های ناپهنجار مشارکت کنند، چون جامعه نمی‌تواند به آن‌ها کمک کند که به آرزوهای خود دست یابند.

از جمله نظریه‌های مطرح دیگر در ارتباط با رضایت از زندگی، نظریه محرومیت نسبی است بر اساس این دیدگاه انسان‌ها عموماً به مقایسه خود با دیگران می‌پردازند و در این رابطه وقتی احساس فقر و بی‌عدالتی می‌کنند واکنش‌های شدید عاطفی (مانند تعویض شغل، کارشکنی و خودکشی و ... انجام می‌دهند و وقتی این احساس به اعلی درجه خود برسد به احساس تضاد اجتماعی می‌انجامد و تعارض‌های شدیدی را در پی دارد. همان‌طور که در تحلیل رگرسیونی مشخص شد فرد در محیط ناسالم رفتارهای انحرافی را از گروه دوستان یاد می‌گیرد. بنابراین محیط ناسالم زمینه بالقوه آسیب‌های اجتماعی را فراهم می‌سازد و گروه دوستان ناسالم آن را به صورت بالفعل در می‌آورند. این عامل اخیر نیز بر اساس نظریه «پیوند افتراقی ساترلند» قابل تبیین است. زیرا بر اساس این نظریه، افراد زمانی احتمال دارد منحرف شوند که با افرادی که نظریه‌های منحرفانه دارند ارتباط بیشتری داشته باشند.

پیشنادهای کاربردی

- با توجه به نتایج به دست آمده بیش از یک سوم افراد مورد بررسی رضایت کمتری از زندگی دارند که این امر علاوه بر گرایش به ناپهنجاری‌های اجتماعی مسائل روانی زیادی دنبال دارد بنابراین ضروری است که مسئولین و خانواده‌ها نسبت به این مساله حساس شده و توجه ویژه‌ای داشته باشند.

- نتایج به دست آمده بیانگر تاثیر معنادار رضایت از زندگی بر کاهش ناپهنجاری‌های اجتماعی است. همان‌طور که اشاره شد رضایت از زندگی تنها با دسترسی به امکانات زندگی حاصل نمی‌شود. این مفهوم بیشتر امری ذهنی است یعنی افراد به طور ذهنی از شرایط زندگی خویش ارزیابی به عمل آورده و احساس

رضایت یا نارضایتی می‌کنند. بنابر این والدین نوجوانان بایستی به این امر توجه داشته باشند که شرایط زندگی بهتری را برای فرزندان خویش به وجود آورند تا از گرایش آن‌ها با انواع ناپهنجاری‌های اجتماعی کاسته شود.

- نتایج بدست آمده حاکی از تاثیر کاهنده رضایت از زندگی بر مولفه‌های مختلف ناپهنجاری اجتماعی است. شرایط مطلوب زندگی در خانواده و مدرسه و محیط زندگی می‌تواند تعاملات اجتماعی نوجوانان را افزایش دهد. بنابراین خانواده‌ها و مدارس در ایجاد شرایط مطلوب زندگی و افزایش رضایت افراد از زندگی می‌توانند هماهنگ و همسو بوده و نقش تعیین‌کننده داشته باشند.

- هم‌چنان که اشاره شد رضایت از زندگی تنها دسترسی به امکانات حاصل نمی‌شود برقراری ارتباط صحیح و دوستانه به خصوص از سوی والدین و ابراز محبت به آن‌ها می‌تواند تاثیر زیادی در افزایش رضایت از زندگی داشته باشد.

پیشنهاد‌های پژوهشی

- چنان‌چه اشاره شد رضایت از زندگی تاثیر زیادی بر گرایش به ناپهنجاری‌های اجتماعی دارد بنابراین پیشنهاد می‌شود عوامل موثر بر رضایت از زندگی مورد بررسی و تحقیق قرار گیرد.

- در این تحقیق نقش رضایت از زندگی به طور کلی مورد بررسی قرار گرفت. بررسی مبانی نظری این مفهوم نشان می‌دهد که رضایت از زندگی دارای مولفه‌های مختلفی است بنابراین پیشنهاد می‌شود تاثیر مولفه‌های مختلف رضایت از زندگی بر ناپهنجاری‌های اجتماعی بررسی گردد.

- ناپهنجاری موضوعی چند وجهی است لذا شناخت ابعاد مختلف آن نیازمند اطلاعات همه جانبه از علل، انگیزه‌ها، زمینه‌ها و نحوه وقوع آن است. دستیابی به همه این اطلاعات با استفاده از ابزار پرسشنامه میسر نیست لذا پیشنهاد می‌گردد تحقیقی کیفی در مورد ناپهنجاری‌های اجتماعی به عمل آید تا توصیفی دقیق از وضعیت ناپهنجاری‌های اجتماعی ارائه شود.

منابع

- اینگلهارت، ر. (۱۳۷۳). *تحول فرهنگی جوامع پیشرفته صنعتی*. ترجمه: م، وتر. تهران: کویر.
- بخشی‌پور رودسری، ع؛ و دیگری. (۱۳۸۴). بررسی رابطه میان رضایت از زندگی و حمایت اجتماعی با سلامت روان در دانشجویان. *مجله اصول بهداشت روانی*. دوره ۷، (شماره ۲۸-۲۷)، صص ۱۴۵-۱۵۲.
- سیف‌اللهی، س. (۱۳۷۴). *مبانی جامعه‌شناسی*. گناباد: مرنديز.
- شیرمحمدی، ل؛ و دیگری. (۱۳۸۹). رابطه سخت‌رویی، رضایت از زندگی و امید با عملکرد تحصیلی دانشجویان. *فصلنامه علمی پژوهشی روان‌شناسی دانشگاه تبریز*. سال پنجم، شماره ۲۰، صص ۱۵۱-۱۲۹.
- عبدی، ع؛ و دیگری. (۱۳۷۸). *تحولات فرهنگی در ایران*. تهران: نشر روش.
- عظیمی هاشمی، م. (۱۳۸۳). رضایت از زندگی و دین‌داری در بین دانش‌آموزان. *مجله علوم اجتماعی*. دانشگاه ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، سال اول، شماره ۳، صص ۱۱۶-۸۳.

- علمی، م. (۱۳۸۱). **گونه‌شناسی خانواده و رفتارهای نابهنجار نوجوانان شهر تبریز**. پایان‌نامه دکتري، رشته جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.
- علی احمدی، ا. (۱۳۸۵). فراتحلیل و گونه‌شناسی ناهنجاری‌های اخلاقی و اجتماعی دانش‌آموزان در آموزش و پرورش. **فصلنامه تخصصی جامعه‌شناسی**. سال دوم، شماره ۲.
- گلچین، م؛ و دیگری. (۱۳۹۰). تبیین رضایت نوجوانان تهرانی از زندگی خانوادگی‌شان بر حسب میزان تحقق نظم در خانواده. **مجله علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد**. شماره ۱۶.
- گیدنز، آ. (۱۳۷۳). **جامعه‌شناسی**. ترجمه: م، صبوری. تهران: نشر نی. چاپ اول.
- معیدفر، س؛ و دیگری. (۱۳۸۹). نقش هویت محله‌ای در کاهش و کنترل گرایش به رفتارهای نابهنجار اجتماعی در شهر (مورد محله‌های شهر تهران). **فصلنامه مسائل اجتماعی ایران**. دوره اول، شماره دوم، صص ۱۱۵-۱۴۳.
- هزارجریبی ج؛ و دیگری. (۱۳۸۸). بررسی عوامل موثر بر ارتکاب جرم (مطالعه موردی زندانیان استان مرکزی). **فصلنامه علوم اجتماعی**. شماره ۴۶، صص ۴۱-۷۴.
- وروایی، ا؛ و دیگری. (۱۳۸۹). عوامل خانوادگی موثر بر گرایش به ناهنجاری اجتماعی و راهکارهای پیشگیری از آن (اداره امور پلیسی ناهنجاری‌های اجتماعی). **مطالعات مدیریت انتظامی**. دوره (شماره ۴)، صص ۶۲۷-۶۴۹.
- Hagen, John. (1985). **Modern criminology**. McGraw Hill Inc.
- Hirschi, Travis. (1969). **Causes of delinquency**. Berkeley University of California Press.